

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 9 oktober 2007

Mål nr

T 165-06

I

KLAGANDE

If Skadeförsäkring AB, 516401-8102
106 80 Stockholm

Ombud: Advokat KO

MOTPART

Trossings Glas i Emmaboda Aktiebolag, 556299-3021
Box 36
361 01 Emmaboda

Ombud: Advokat CM

II

KLAGANDE

Trossings Glas i Emmaboda Aktiebolag, 556299-3021
Box 36
361 01 Emmaboda

Ombud: Advokat CM

MOTPART

Länsförsäkringar SAK Försäkringsaktiebolag, 502010-9681
106 50 Stockholm

Ombud: Advokat SN

SAKEN

Försäkringsersättning m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts dom den 6 december 2005 i mål T 106-05

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

If Skadeförsäkring AB förpliktas ersätta Trossings Glas i Emmaboda Aktiebolag för rättegångskostnader i Högsta domstolen med tolv tusenfemhundra (12 500) kr för ombudsarvode jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

Trossings Glas i Emmaboda Aktiebolag förpliktas ersätta Länsförsäkringar SAK Försäkringsaktiebolag för rättegångskostnader i Högsta domstolen med trettio tretusensjuhundra femtio (33 750) kr för ombudsarvode jämte ränta en-

ligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

If Skadeförsäkring AB har yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom bifaller käromålet samt befriar If från skyldigheten att ersätta Trossings Glas i Emmaboda Aktiebolag för rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten samt tillerkänner If ersättning för rättegångskostnader där.

Trossings Glas i Emmaboda Aktiebolag har bestritt ändring.

Trossings Glas i Emmaboda Aktiebolag har, för det fall If Skadeförsäkring AB:s talan vinner bifall, yrkat att Trossings talan mot Länsförsäkringar SAK Försäkringsaktiebolag skall bifallas.

Länsförsäkringar SAK Försäkringsaktiebolag har bestritt ändring.

Samtliga parter har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Den 21 maj 1992 inträffade en explosion i Trossings fabrik som totalförstörde byggnaden. Trossings bedrev verksamhet bestående i förädling av glas genom böjning efter upphettning. Såvitt kunnat utredas orsakades explosionen av att gasol i en ledning till en ugn hade läckt, till följd av sin tyngd sjunkit ned till källarvåningen och där antänts, förmodligen av en oljepannas brännare. Av brandutredningen framgår bl. a. att explosionen åtföljdes av en brand, varvid intilliggande byggnad antändes och totalförstördes. Tryckvågen och kringflygande byggnadsdelar orsakade omfattande skador även på andra byggnader i omgivningen.

If för talan mot Trossings med yrkande om utfående av ersättning för vad bolaget erlagt till sina försäkringstagare för skador orsakade av explosionen.

Trossings för reservationsvis talan mot sitt försäkringsbolag, Länsförsäkringar, i enlighet med 14 kap. 5 § rättegångsbalken.

Frågan i målet är om Trossings är skyldigt att utge skadestånd till If för vållande av sakskada oberoende av att det inte har gjorts gällande att någon som Trossings svarar för förfarit uppsåtligt eller vårdslöst.

Den verksamhet som Trossings bedrev i fabriken kan inte anses ha varit av sådan art att ett skadeståndsansvar oberoende av uppsåt eller vårdslöshet kan komma i fråga utan lagstöd. Det lagstöd för yrkandet som är i fråga i målet är bestämmelserna i 1 och 3 §§ samt 4 § miljöskadelagen (1986:225) (i huvudsak oförändrade överförda till miljöbalkens 32 kap.). Miljöskadelagen upphörde att gälla den 1 januari 1999 när miljöbalken trädde i kraft men

skall fortfarande tillämpas i detta mål (6 § lagen, 1988:811, om införande av miljöbalken).

Enligt 1 § första stycket miljöskadelagen utgår ersättning för bl.a. sakskada som verksamhet på en fastighet orsakat i sin omgivning. Undantagen från bestämmelsens huvudregel om att skadeståndsansvaret är strikt är inte aktuella för prövningen i målet.

I 3 § miljöskadelagens första stycke anges som förutsättning för ersättning, att skadan har orsakats genom 1. förorening av vattendrag, sjöar eller andra vattenområden, 2. förorening av grundvatten, 3. ändring av grundvattennivån, 4. luftförorening, 5. markförorening, 6. buller, 7. skakning, eller 8. annan liknande störning.

Till skillnad från vad som gällde enligt bestämmelsens föregångare i 30 § miljöskyddslagen (1969: 387) föreligger inget undantag i det strikta ansvaret i det fallet att störningen varit helt tillfällig. Som skäl för att rena engångsföreteelser inte längre skulle undantas framhöll den föredragande departementschefen, att undantaget visserligen stämde väl överens med den klassiska uppfattningen om immissionsbegreppet och att det därför var förståeligt när det gällde miljöskyddslagens tillämpning på frågor om tillstånd och kontroll av miljöfarlig verksamhet. Emellertid var de sociala och humanitära skäl som talade för att en skadelidande skulle få ersättning lika starka när skadan berodde på en tillfällig störning som när den berodde på en mer varaktig störning. (Prop. 1985/86:83 s. 17 f., jfr prop. 1969:28 s. 238.)

En effekt av att regler om skadestånd vid miljöskada bröts ut ur miljöskyddslagen och i stället infördes i miljöskadelagen, var att den tidigare

förutsättningen för skadeståndsskyldighet – att skadan orsakats av vad som i miljöskyddslagen betecknades miljöfarlig verksamhet – upphörde. I stället blev enbart sättet som skadan uppkommit på av betydelse för åläggande av skadeståndsansvar oberoende av uppsåt och vårdslöshet.

Den punkt i 3 § miljöskadelagen som aktualiseras i förevarande mål är punkten 8, ”annan liknande störning”. Redan ordalydelsen innefattar en begränsning i det att inte varje skada som en verksamhet på en fastighet orsakat i sin omgivning medför att ansvaret för skadan är strikt, utan skadan skall ha orsakats av en störning som skall vara ”liknande” dem i de föregående punkterna 1–7.

De störningar som anges i punkterna 1–2 och 4–7 utgör s.k. immissioner i vid bemärkelse, dvs. de medför antingen en tillfällig, varaktig eller regelmässigt återkommande skadlig inverkan på omgivningen; det saknar härvid betydelse om störningens förlopp varit långsamt eller hastigt.

I rättsfallet NJA 1996 s. 634 fann Högsta domstolen att även avspärrningar vid gatuarbete som försvårat tillträdet till en affärslokal kunde anses utgöra en störning som föll in under punkten 8. Det har i doktrinen framförts att tillämpningsområdet genom rättsfallet utvidgats och gränsdragningen för vad som skall anses utgöra en ”annan liknande störning” blivit oklar (se Hellner i JT 1997/98 s. 197 ff. och Eriksson i Essays on tort, insurance, law and society in honour of Bill W. Dufwa, volume 1, s. 338 f.).

Den tolkning av punkten 8 som kommer till uttryck i det nämnda rättsfallet synes ha haft till syfte att en typ av skada som i praxis tidigare hade ansetts ersättningsgill skulle vara det även efter miljöskyddslagens (senare miljö-

skadelagens) införande; avsikten synes inte ha varit att generellt utvidga tillämpningsområdet för 3 § miljöskadelagen. Av betydelse för domstolens ställningstagande får antas ha varit att avspärningen förorsakats av gatuarbeten, en verksamhet som typiskt sett ger upphov till just sådana olägenheter som avses i paragrafen. Det bör också framhållas att allmänna principer om att en störning skall ha varit en påräknelig följd av den verksamhet som förorsakat den – såsom var förhållandet i rättsfallet NJA 1996 s. 634 (se även NJA 1991 s. 720) – kan utgöra en begränsning av tillämpningsområdet för punkten 8.

En brand som sprider sig från en fastighet till en annan har traditionellt ansetts inte föranleda skadeståndsansvar enligt regler för immissioner, om inte branden uppkommit genom mer varaktig gnistbildning exempelvis från en industri. Detta torde sammanhånga bl.a. med att händelseförloppet vid en brand har ansetts på ett avgörande sätt skilja sig från sådana störningar som brukar hänföras till immissioner. Skador genom brand bör normalt inte heller omfattas av det strikta skadeståndsansvaret enligt miljöskadelagen eller numera miljöbalken (se SOU 1983:7 s. 250 f. och Bengtsson i Festskrift för Ulf K. Nordenson, 1999, s. 23). De skador som explosionen orsakade genom att brand spred sig till omgivningen utgör således inte en sådan störning som avses i 3 § första stycket miljöskadelagen. Det saknas därmed grund att ålägga Trossings ersättningsansvar med stöd av denna bestämmelse.

Bestämmelsen i 4 § miljöskadelagen reglerar ansvar för skador som uppstår genom sprängsten eller andra lössprängda föremål och utgör en specialreglering. Det kan ofta vara svårt att i efterhand bedöma om skador som uppstått vid en explosion, såsom i det nu aktuella fallet, orsakats av tryck

vågen eller lössprängda föremål. Skador som uppstått till följd av tryckvåg vid en explosion bör därför bedömas analogt med 4 § miljöskadelagen (jfr Hellner–Radetzki, Skadeståndsrätt, 7 uppl., s. 342).

En förutsättning för tillämpningen av 4 § miljöskadelagen är att skadan orsakats av sprängarbete eller av annan verksamhet som medför särskild fara för explosion. Den verksamhet som Trossings bedrev kan inte anses ha medfört sådan särskild fara för explosion som avses i bestämmelsen, varför inte heller skador som uppstått hos If:s försäkringstagare på grund av tryckvågen eller kringflygande byggnadsdelar skall ersättas av Trossings.

Hovrättens domslut skall således fastställas. Med denna utgång beträffande huvudkäromålet skall Trossings talan mot Länsförsäkringar lämnas utan prövning.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Leif Thorsson,
Severin Blomstrand, Kerstin Calissendorff (referent) och Gudmund Tojjer
Föredragande revisionssekreterare: Marianne Wikman Ahlberg